

TÜRKİYE’DEKİ İLKÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLERDE MÜZİK EĞİTİMİNİN DURUMU

Doç. Dr. Belir TECIMER, Gazi Üniversitesi
Arş. Gör. Ceren Çakır DOĞAN, Hacettepe Üniversitesi

1. Giriş

Özel eğitime muhtaç çocuklar içerisinde en büyük grup zihinsel engellilerdir ve bu çocukların toplum nüfusu içindeki yaygınlık oranı aşağı yukarı %3 civarındadır. Sosyal çevrenin yanı sıra daha çok okul öncesi ve ilköğretim 1. Kademe sınıflarında bu engel grubundaki çocuklarla karşılaşmaktadır. (Eripek, 2002)

Tıbbi anlamda zeka geriliği, türlü sebeplerle zihnin görevini yapmakta gösterdiği sürekli yavaşlama, duraklama ve gerileme durumudur(TDK). Bununla beraber zeka geriliği alanında bugün dünya çapında kabul gören en önemli kuruluşlardan biri olan American Association on Mental Retardation, zeka geriliğini “18 yaşından önce meydana gelen, günlük sosyal ve uygulama becerilerinde kendini gösteren, zihinsel işlevlerde ve uyumsal davranışlarda sınırlılık durumu” olarak tanımlandırmıştır.

Genetik durumlar, hamilelik ile ilgili ve/veya doğumsal durumlar, geçirilmiş olan Boğmaca, Menenjit, Kızamık gibi hastalıklar, kurşun ve cıva zehirlenmesi, yetersiz beslenme bazı durumlarda zeka geriliğine yol açabilmektedir. Zeka geriliğinde, psikolojik ve eğitsel olmak üzere iki tür sınıflandırma bulunmaktadır. Psikolojik sınıflandırma hafif, orta, ağır ve çok ağır zeka geriliği; eğitsel sınıflandırma eğitilebilir ve öğretilebilir zihinsel engelli şeklinde yapılmaktadır. Eğitilebilir zihinsel engellilerin psikolojik sınıflandırmaya göre hafif ve orta düzeyde zeka geriliği bulunmaktadır.

Türkiye’de ilköğretim düzeyindeki eğitilebilir zihinsel engelli öğrenciler “kaynaştırma sınıfları”, “özel eğitim sınıfları” ve “eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okulları”nda öğrenim görmektedir. Eğitilebilir zihinsel engelliler grubu içerisindeki hafif zeka geriliği olan öğrenciler, özel eğitim sınıflarının yanı sıra, normal akranlarıyla beraber eğitim alabilecekleri kaynaştırma sınıflarında eğitim almaktadır. Bu grubun dışında bulunan ortaya yakın ve orta düzeyde zeka geriliği olan öğrenciler, eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okulları ve ilköğretim okullarının özel eğitim sınıflarında öğrenim görmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2009-2010 yılı örgün eğitim istatistiklerine göre ülkemizde 71142 öğrenci ilköğretim okullarının kaynaştırma sınıflarında, 15707 öğrenci ise özel eğitim sınıflarında öğrenim görmektedir. Eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okullarındaki öğretmen sayısı 1001, öğrenci sayısı ise 2933'tür. Ülkemizde toplam 54 adet eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okulu bulunmaktadır.

İlköğretim okullarına bağlı kaynaştırma sınıflarında müfredat programı olarak İlköğretim Müzik Dersi (1-8 Sınıflar) Öğretim Programı uygulanmaktadır. Bu program ile müzik dersleri, haftada 1 saat olmak üzere ilk üç yıl sınıf öğretmeni, sonraki beş yıl müzik öğretmeni tarafından olmak üzere toplam sekiz yıl işlenir. Kaynaştırma sınıflarında öğrenim görenler dışındaki ortaya yakın ve orta düzeyde zeka geriliği olan çocuklar, ilköğretim okullarının “özel eğitim sınıfları” ve “eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okulları”nda eğitim almaktadır. Bu eğitim kurumlarında öğrenim gören zihinsel engelli öğrencilere “İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Eğitim Programı” uygulanmaktadır. Bu program bünyesindeki müzik dersi öğretim programı, öğrencilere haftada iki saat olmak üzere 8 yıl boyunca sınıf öğretmeni ya da sınıf öğretmeni gözetiminde müzik öğretmeni tarafından uygulanmaktadır.

Öğretim programı içerisinde yer almakta olan genel amaçlar:

1. Sesleri genel özellikleriyle tanıır.
2. Çevresindeki müzik etkinliklerine katılır.
3. Sözlü müzik yoluyla konuşma becerisini geliştirerek ana dilinin kullanımını güçlendirir.
4. Müziğin ritmik boyutundan yararlanarak ritmik hareketlerini (yürüme, koşma) yönlendirir.
5. Sesini doğru ve etkili kullanır.
6. Müzik yoluyla kendini kontrol eder.
7. Aletli müzik çalışması yoluyla kas gelişimini sağlar.
8. Düzeyine uygun müzik eserlerini uygun çalgılarla çalar.
9. Müzik dağarcığını, çalarak veya söyleyerek oluşturur.
10. Müzik yoluyla sevgi, saygı ve arkadaşlık duyguları geliştirir.
11. Müzik yoluyla Atatürk'e sevgi ve saygı duyar.

Türkiye'deki ilköğretim düzeyindeki eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilere verilmekte olan müzik eğitiminin durumu, bu öğrencilerle müzik dersi işleyen öğretmenlerin “sınıf ortamı”, “ders işlenişi” ve “ölçme-değerlendirme durumları” ile ilgili görüşlerinden yararlanılarak tespit edilmiştir. Araştırma, yalnız eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara yönelik bir eğitim kurumu olması sebebiyle sadece eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okullarında yapılmıştır. Bu okullarda görev yapan 1001 öğretmen bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Verilerin toplaması için “anket” modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın yapılacağı okulların belirlenmesi için öncelikle Türkiye'deki 7 coğrafi bölgeden nüfus yoğunluğu en yüksek olan iki il seçilmiştir. Belirlenmiş olan Adana, Aydın, Antalya, Denizli, Sivas, Eskişehir, Samsun, Ordu, İstanbul, Bursa, Van, Malatya, Gaziantep, Adıyaman illerindeki toplam yirmi dört adet eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okuluna anket formları posta yoluyla gönderilmiştir. Anket formları, okul müdürlüklerine ulaştırıldıktan sonra müzik dersi işleyen sınıf ve müzik öğretmenlerine uygulanarak araştırmacıya posta yoluyla geri gönderilmiştir. Anket formlarını araştırmacıya geri gönderen okullara göre anket uygulaması yapılmış öğretmen sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemi

ARAŞTIRMAYA KATILAN OKULLAR			ÖĞRETMEN SAYISI
AKDENİZ BÖLGESİ			
ANTALYA	Merkez	Dr.Günseli-Dr.Bülent Akınsal İ.Ö.O.ve İş Okulu	7
EGE BÖLGESİ			
AYDIN	Merkez	Atatürk İ.Ö.O.ve İş Okulu	7
İÇANADOLU BÖLGESİ			
ESKİŞEHİR	Merkez	Avukat Lütfi Ergökmen İ.Ö.O.ve İş Okulu	7
KARADENİZ BÖLGESİ			
SAMSUN	Merkez	Zafer İ.Ö.O.ve İş Okulu	6
MARMARA BÖLGESİ			
İSTANBUL	Fatih	Eram Fatih İlköğretim Okulu ve İş Okulu	15
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			
VAN	Merkez	Zübeyde Hanım İ.Ö.O.ve İş Okulu	11
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ			
ADIYAMAN	Besni	Ahmet-Emine Çil İ.Ö.O. ve İş Okulu	5
TOPLAM: 58			

Anket yoluyla Türkiye’deki ilköğretim düzeyindeki zihinsel engelli öğrencilere verilen müzik eğitimi hakkında elde edilecek verilerin analizi istatistiksel olarak yapılmıştır. Analiz sonuçları ise tablo ve grafikler ile gösterilmiştir.

Öğretmen Yaşı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş dağılımı Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin yaş dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSSEL YÜZDE
1. 20-25 Yaş Arası	7	12,1	12,1	12,1
2. 26-30 Yaş Arası	13	22,4	22,4	34,5
3. 31-35 Yaş Arası	15	25,9	25,9	60,3
4. 36-40 Yaş Arası	11	19,0	19,0	79,3
5. 41-45 Yaş Arası	7	12,1	12,1	91,4
6. 46-50 Yaş Arası	1	1,7	1,7	93,1
7. 51-55 Yaş Arası	4	6,9	6,9	100,0
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Öğretmen Cinsiyeti

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin cinsiyet dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSSEL YÜZDE
Bayan	38	65,5	65,5	65,5
Erkek	20	34,5	34,5	100,0
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Öğretmenlik Alanı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin alan dağılımı Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlik alanı dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSSEL YÜZDE
Müzik Öğretmeni	2	3,4	3,4	3,4
Özel Eğitim Sınıf Öğretmeni	56	96,6	96,6	100,0
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Öğretmenlik Tecrübesi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretmenlik tecrübesi Tablo 5’de belirtilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlik tecrübesi dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSSEL YÜZDE
1-5 Yıl Arası	20	34,5	34,5	34,5
6-10 Yıl Arası	16	27,6	27,6	62,1
11-15 Yıl Arası	9	15,5	15,5	77,6
16-20 Yıl Arası	7	12,1	12,1	89,7
21 Yıl ve Yukarısı	6	10,3	10,3	100,0
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumlarının dağılımı bir sonraki sayfada yer alan Tablo 6’da belirtilmiştir.

Tablo 6.Öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumu dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSSEL YÜZDE
Ön Lisans	6	10,3	10,3	10,3
Lisans	48	82,8	82,8	93,1
Yüksek Lisans	4	6,9	6,9	100,0
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Ders İşlenen Sınıf Ortamı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ders işlemekte oldukları sınıf ortamları ile ilgili istatistiksel bilgiler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Ders işlenen sınıf ortamının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSSEL YÜZDE
Özel Eğitim Sınıfı	35	60,3	60,3	60,3
Müzik Odası	22	37,9	37,9	98,3
Özel Eğitim Sınıfı ve Müzik Odası	1	1,7	1,7	100,0
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Sınıf Ortamında Bulunan Genel Öğretim Araç Gereçleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işledikleri sınıf ortamında bulunan genel öğretim araç gereçlerinin dağılımı bir sonraki sayfada yer alan Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sınıf ortamında bulunan genel öğretim araç gereçlerinin sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE
Bilgisayar	18	31,0
Projeksiyon Cihazı	2	3,4
Televizyon	1	1,7
Video Oynatıcı	5	8,6

Tepegöz	7	12,1
Müzik Seti	12	20,7
Cd Çalar	18	31,00
ÖRNEKLEM=58		

Sınıf Ortamında Bulunan Çalgılar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işledikleri sınıf ortamında bulunan çalgıların dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sınıf ortamında bulunan çalgıların sıklıkları ve yüzde oranları

ÇALGILAR	SIKLIK	YÜZDE
Piyano	4	6,9
Org	7	12,1
Gitar	11	19,0
Mandolin	8	13,8
Armonika	2	3,4
Bağlama	16	27,6
Ksilofon-Metalofon	4	6,9
Orff Ritim Çalgıları	14	24,1
Tahta Klaveler (Ses Çubukları)	12	20,7
Türk Ritm Çalgıları	18	31,0
ÖRNEKLEM=58		
Orff Ritim Çalgıları	14	24,1

Ders İşlenişinde Kullanılan Çalgılar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işlerken kullanmakta oldukları çalgıların dağılımı Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Ders işlenişinde öğretmen tarafından kullanılan çalgı dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE
Org	11	19,0
Gitar	6	10,3
Blok Flüt	9	15,5

Bağlama	13	22,4
Orff Ritim Çalgıları	8	13,8
Türk Ritim Çalgıları	8	13,8
ÖRNEKLEM=58		

Sınıf Ortamının Öğrenciye Uygunluğu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işledikleri sınıf ortamının eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilere uygunluğu ile ilgili görüşlerinin dağılımı Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Sınıf ortamının öğrencilere uygunluğu ile ilgili öğretmen görüşleri dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

X= 1,65	YORUM= Uygun Değildir.	SIKLIK	YÜZDE
	Uygundur.	20	34,5
	Uygun değildir.	38	65,5
	TOPLAM	58	100

Müzik dersi işledikleri sınıf ortamının öğrencilere uygun olmadığı görüşünde olan otuz sekiz kişi bu görüşlerini bir ya da birden fazla gerekçe göstererek desteklemişlerdir. Bu görüşte olan öğretmenler içerisinde;

On dört kişi, sınıf ortamında bulunan müzik aletlerinin yetersiz olduğu görüşündedir. On bir kişi, sınıf ortamının fiziksel özelliklerinin öğrencilere uygun olmadığı görüşündedir. On kişi, sınıf ortamının müzik dersi işlemeye uygun olmadığı görüşündedir. Altı kişi, sınıf ortamının fiziksel özelliklerinin ve müzik aletlerinin yetersiz olduğu görüşündedir. Beş kişi, müzik dersinin bu derse uygun donanımına sahip bir müzik odasında işlenmesi gerektiği görüşündedir. İki kişi, öğretim araç gereçlerinin yetersiz olduğu görüşündedir.

Sınıf Ortamında Bulunan Öğretim Araç-Gereçlerinin Yeterliliği

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işledikleri sınıf ortamında bulunan öğretim araç-gereçlerinin yeterliği ile ilgili görüşlerinin dağılımı Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Öğretim araç-gereçlerinin yeterliği ile ilgili öğretmen görüşleri dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

X= 1,63	YORUM: Yeterli Değildir.	SIKLIK	YÜZDE
	Öğretim araç-gereçleri yeterlidir.	21	36,2
	Öğretim araç-gereçleri yeterli değildir.	37	63,8
	TOPLAM	58	100

Sınıflarda Bulunan Öğrenci Sayısı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işledikleri sınıflardaki öğrenci sayılarının dağılımı bir sonraki sayfada yer almakta olan Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Sınıflardaki öğrenci sayılarının dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	BİRİKİMSEL YÜZDE
Bir-beş öğrenci	4	6,9	6,9	6,9
Altı-on öğrenci	42	72,4	72,4	79,3
On bir- On beş öğrenci	11	19,0	19,0	98,3
On altı öğrenci ve yukarısı	1	1,7	1,7	100
TOPLAM	58	100,0	100,0	

Ders Süresinin Yeterliliği

Araştırmaya katılan öğretmenlerin haftada iki saat olan müzik dersinin süresinin yeterliliği ile ilgili görüşlerinin dağılımı Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Ders süresinin yeterliliği ile ilgili öğretmen görüşlerinin dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

X= 1,53	YORUM= Yeterli Değildir.	SIKLIK	YÜZDE
1- Yeterlidir.		27	46,6
2- Yeterli değildir.		31	53,4
TOPLAM		58	100,0

İşlenilen Konuyu Öğrenme Oranı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersi işledikleri sınıflarda öğrencilerin işledikleri konuyu öğrenme oranı ile ilgili görüşlerinin dağılımı bir sonraki sayfada yer alan Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15. İşledikleri konuyu öğrenme düzeyi ile ilgili öğretmen görüşlerinin dağılımının sıklıkları ve yüzde oranları

X= 2,58	YORUM= Kısmen öğrenirler	SIKLIK	YÜZDE
1- Tamamen öğrenirler.		1	1,7
2- Çoğunlukla öğrenirler.		24	41,4
3. Kısmen öğrenirler.		31	53,4
4- Çok az öğrenirler.		2	3,4
5- Hiç öğrenemezler.		0	0
TOPLAM		58	100,0

2. Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin müzik dersinde kullanmakta oldukları ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin dağılımı Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin sıklıkları ve yüzde oranları

	SIKLIK	YÜZDE
Yazılı sınav	7	12,1
Test	1	1,7
Sözlü sınav	20	34,5
Uygulamalı sınav	25	43,1
Sınıf içi genel performans	49	84,5
ÖRNEKLEM=58		

3. Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda araştırmacı araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden faydalanılarak bir takım öneriler geliştirmiştir. Bunlar;

- Özel eğitim için müzik öğretmenlerinin yetiştirilmesi
- Müzik dersini özel eğitim sınıf öğretmeninin katılımıyla müzik öğretmenin işleme
- Müzik dersleri için okullarda genel ve müzik öğretimi araç gereçlerine sahip olan ve özel eğitime yönelik gerekli düzenlemelerin yapılmış olduğu müzik odaları bulunması
- Haftada iki saat olan ders süresinin haftanın her günü 1 saat olmak üzere 5 saate çıkarılması
- Müzikle öğretimin diğer derslerde de kullanılması
- Müzik dersinde uygulamalı çalışmalara ağırlık verilmesi olarak sıralanmıştır.

KAYNAKÇA

- American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Engelliler Derneği). (2009). Intellectual Disability (Zihinsel Engel) *Definition (Tanım)*. Web: http://www.aamr.org/content_100.cfm?navID=21 adresinden 18 Temmuz 2009'da alınmıştır.
- Eripek, S. (2002). *Geri Zekalı Çocuklar*. Ataman, A.(Editör). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar: Özel Eğitime Giriş. (11. Basım). Ankara: Karatepe Yayınları.
- İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Müzik Dersi Eğitim Programı (2001). Web: <http://orgm.meb.gov.tr/> adresinden 17 Ağustos 2009'da alınmıştır.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. (11. Basım). Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Resmi İstatistik Programı Yayını (2010). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2009-2010*. (1.Basım). Ankara: M.E.B. Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük. Zeka Geriliği. Web: <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=zeka+gerili%F0i&ayn=tam> adresinden 21 Temmuz 2009'da alınmıştır.
- Wikipedia. *Mental Retardation (Zeka Geriliği)* Web: http://en.wikipedia.org/wiki/Mental_retardation adresinden 20 Ağustos 2009'da alınmıştır.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ